

Мати свідомість у цьому вимірі означає розуміти соціальні норми, робити вибір поміж різних варіантів дій. А також передбачувати наслідки зробленого вчинку, мати приблизне уявлення, як оцінять його інші, знати, яку відповідальність несеш перед собою і суспільством. У такий спосіб низький рівень соціальної свідомості (правової, моральної, політичної) засвідчує і низький рівень відповідальності. Варто зазначити, що низький рівень чи відсутність (наприклад, у випадку психічного захворювання) «соціального виміру» свідомості може не вплинути на «технологічний вимір» свідомості особи.

Також варто з акцентувати увагу на такому різновиді свідомості, як рефлексія (внутрішньому спостереженні). Адже кожна людина прагне зрозуміти власну суть, пізнати своє справжнє ество, якою ж вона є насправді і коли вона буває сама собою. Також рефлексуючи вона здійснює переоцінку цінностей, займається осмисленням своїх вчинків, критикуючи свої дії, аналізує пройдений нею шлях та досягнуті цілі, розглядає можливі варіанти розгорнення подій в різних ситуаціях.

Під час рефлексії людина усвідомлює, що відбувається в її душі, що відбувається в її внутрішньому духовному світі. Рефлексія належить природі людини, її соціальній наповненості через механізми комунікації. Рефлексія не може народитися поза комунікацією, в надрах відокремленої особистості, поза долучення до скарбів цивілізації і культури людства.

Можна сказати, що свідомість людини не є односторонньою, вона існує в стількох вимірах, в стількох взагалі можливе людське життя (у тому числі і духовне). Свідомість складно охарактеризувати, тим більше дати остаточне визначення. Вчення про неї існує у всіх можливих концепціях та розуміннях, плюралізм яких, на нашу думку, сприяє найбільш повному і цілісному висвітленню заявленої проблеми.

*Науковий керівник: Скиба І.П.,
канд. філос. наук*

УДК 172:1 (043.2)

Полюянов В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ РЕАЛЬНОГО ТА ІДЕАЛЬНОГО В ПОНЯТТІ ЛЮДИНА: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Людина, за класичним визначенням давніх софістів – міра усіх речей. Людина є єдиною істотою на Землі, яка змінює та підкоряє природу, накладаючи на неї «печатку» своєї волі та свідомості. Бурхливий і нестримний розвиток виробництва на протязі останніх віків лише укріпив віру людей у безмежність своїх можливостей.

Однак, виявилось, що безперервний матеріальний прогрес та соціальний оптимізм скоріше виступають ідеалізованою моделлю суспільно бажаного, ніж безумовною реальністю. Насправді, суспільний прогрес розкрив окрім позитивних, і свої неприглядні сторони: антиномічно суперечливий, нерівномірний характер протікання та неоднозначні соціальні та духовні ефекти. З одного боку, він породжує багатства, досвід, знання, велич духу та оптимізм, з іншого, убогість, дурість, нищість та розпач. Така амплітуда соціального коливання.

Поставимо, проте, питання концептуально: чи можливо, щоби було інакше? Якщо дивитися на окремого індивіда, то ми не знайдемо в ньому тієї сили, тих можливостей і знання, які притаманні суспільству в цілому. Багатство людства в конкретному індивідуумі може бути представлено меншою, або більшою мірою, але ніколи в абсолютній. Якщо наші міркування вірні, то виходить, що, коли ми міркуємо про людину як «міру всіх речей», то ведемо розмову лише про теоретичне осмислення сутності людини або людства в цілому. Як тільки з цієї «всезагальності» ми переходимо до «конкретного» – індивідуума, то потрапляємо в простір множинних відхилянь від цієї нормативності.

Таким чином, ми засвідчуємо істотне розходження між ідеальними конструкціями суспільних установок, тим як сформульовано в теоретичному світогляді й тим, як є насправді, в конкретній стихії життя. Суспільство як ціле (Людина), виходить, є більш розвинене, більш розумне, досконале, ніж його окремі носії.

На користь цього твердження наведемо ще один аргумент. Життя людини за своєю біологічною природою перервне, воно обмежене в часі, тоді як життя і розвиток суспільства неперервний і безконечний. Суспільство постійно відкриває для себе нові ідеї, ідеали, знаходить нові способи, ставить нові цілі. Воно пам'ятає все, що було, і передбачає, що можливо буде колись. А от люди, складові частини суспільства, його окремі реалізації, вже багато віків не встигають за розвитком суспільства. Людина (індивід) від народження нічого не знає, їй доводиться починати навчання від «початку». Але, в той час, як суспільство налічує у своїй історії тисячі років, середньостатистична людина навряд чи може сподіватися навіть на вісімдесят. Більше того, переважну частину життя вона витратить не на розвиток себе як особистості, а на потреби фізичного відтворення. То ж, як ця звичайна людина може наздогнати у своєму розвитку суспільство? І чи є це взагалі можливо?

Якщо ми даємо негативну відповідь, то є доцільним поставити під сумнів можливість реалізації, наприклад, і моральних та аксіологічних вимог суспільства щодо поведінки людини. Скажімо, моральний ідеал «людини» передбачає виховання чеснот милосердя, жертвовності, добра, чесності, розумності, освіченості, соціальної-активності, толерантності

тощо. Навряд чи конкретний індивідуум може реалізувати в собі цей абсолютний максимум. Проте, там де індивідуум відхиляється від цієї нормативності, там, де виявляє невідповідність, відразу з боку суспільства слідує осуд, дорікання, а, можливо, й переслідування.

Отже, зробимо певні висновки. Симбіоз із суспільством давно став критичною залежністю для індивід, але, на жаль, дана система зараз далека від гармонійного опосередкування. Очевидно, що обидві крайнощі у цьому питанні неприпустимі. Критичний щодо «всезагального» екзистенціалізм та індивідуалізм зруйнує суспільство як систему контролю, що скоріше за все приведе до значних втрат у прогресі. І, навпаки, прийняття суспільства (всезагального) як найвищої цінності, вищої за окремі життя (неважно побачити, що на даний момент так воно і є), хоча і приведе у перспективі до створення єдиного колективного розуму, але необхідною жертвою стане при цьому індивідуальність кожної людини – до кінця віків.

Таким чином, єдиним виходом, прийнятним для більшості людства, є постійний пошук розумного опосередкування. І саме зараз, як це не сумно, ми дуже далекі від нього. І якщо ми дійсно бажаємо досягти цієї рівноваги, то людству не слід зволікати ні хвилини.

*Науковий керівник: Шоріна Т. Г.,
канд. філос. наук, доцент*

УДК 1.091 (043.2)

Савицька Т.М.

Національний авіаційний університет, Київ

КОРУПЦІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Громадяни різних країн небезпідставно вважають, що корупція – це ключова політична проблема, що заважає процесам глобалізації в значенні мультикультуралізму, цілісності соціокультурного простору, планетарності мислення. Звичка переслідувати лише власні інтереси змушує держави та підпорядковані їм органи влади знаходитися у стані перманентної конфронтації, конфлікту. Висловлена Т.Гоббсом модель протікання соціальних процесів як «війна свій проти всіх» з приватної сфери нині поширилася й на простір соціально-політичних відносин у глобальному масштабі. Лобіювання, підкуп, залякування, шантаж, примус та інші способи досягнення політичних чи економічних інтересів стали звичною практикою. Проте найчастіше це виражається у формі корупції.

Сказане повною мірою стосується й нашої держави, адже Україна є формальним суб'єктом політичного процесу й змушена приймати формальні та неформальні правила геополітичних стратегій. На жаль,